

Dr hab. Marek Niezabitowski, prof. PŚ

Katowice, 24.10.2023 r.

Katedra Stosowanych Nauk Społecznych
Wydział Organizacji i Zarządzania
Politechnika Śląska

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Sławomira Bździucha¹

pt. Znaczenie Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój dla rozwoju kapitału ludzkiego i kapitału społecznego wśród studentów rzeszowskich uczelni (Studium socjologiczne)

napisanej pod kierunkiem dr. hab. Macieja Gitlinga, prof. UR

Ogólna charakterystyka rozprawy

Celem badań podjętych w ramach rozprawy doktorskiej mgr. Sławomira Bździucha było „[...] określenie znaczenia wsparcia oferowanego w ramach PO WER [Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój – przyp. MN] w rozwoju kapitału ludzkiego i kapitału społecznego wśród studentów rzeszowskich uczelni” (s. 119 rozprawy).

Zważywszy na sposób skonceptualizowania i zoperacjonalizowania problemów badawczych oznaczało to poznanie wpływu wspomnianego powyżej wsparcia na m.in.: poziom kompetencji miękkich wśród badanych studentów (w ich subiektywnej ocenie), ich zaufanie wobec pewnych kategorii (grup) ludzi i instytucji, aktywność organizacyjną i społeczną, partycypację wyborczą, ocenę stanu własnego zdrowia itd.

Powyższy cel autor rozprawy zrealizował stosując triangulację metod badawczych. W ramach tej formuły metodologicznej doktorant dokonał analizy dokumentów instytucjonalnych (raporty dotyczące przyznanых środków z PO WER dla rzeszowskich uczelni), wywiadów z 10 kierownikami takich projektów (metoda jakościowa) oraz badań ankietowych na próbie 1642 studentów rzeszowskich uczelni (metoda ilościowa).

¹ Recenzję sporządzono na podstawie uchwały Rady Naukowej Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 6.07.2023 r.

Zdefiniowanemu powyżej celowi rozprawy doktorskiej mgr Sławomira Bździucha odpowiada schemat struktury tego opracowania. Praca składa się z trzech części: teoretycznej, metodologicznej i empirycznej. W części teoretycznej autor przedstawił odpowiednio w rozdziale 1 – pojęcie kapitału społecznego i ludzkiego w wybranych koncepcjach teoretycznych (głównie w socjologii i częściowo w naukach ekonomicznych), w rozdziale 2 – charakterystykę młodzieży jako kategorii społecznej w ujęciu klasyków socjologii oraz w rozdziale 3 – charakterystykę funduszy unijnych wspierających rozwój kapitału społecznego i ludzkiego w szkolnictwie wyższym.

W części metodologicznej rozprawy doktorant omówił cel i zakres swoich badań, problemy i hipotezy badawcze, metody, techniki i narzędzia badawcze, sposób doboru próby oraz organizację i teren realizowanych przez siebie badań.

Cześć empiryczna składa się z dwóch rozdziałów – odpowiednio rozdziału 5 – poświęconego obszernej analizie kapitału ludzkiego badanych studentów rzeszowskich uczelni i rozdziału 6 – gdzie autor recenzowanej rozprawy analizował kapitał społeczny tychże studentów, będących respondentami badań przeprowadzonych przez niego techniką ankietową.

Merytoryczna ocena rozprawy

Konceptualizacja problematyki badawczej bazuje na koncepcjach kapitału społecznego i ludzkiego wybitnych klasyków tej problematyki takich, jak przede wszystkim: James Coleman, Francis Fukuyama, Robert Putnam, do których najliczniejsze odwołania pojawiają się oczywiście w rozdziale teoretycznym, i to stanowi przygotowanie gruntu pod analizę w empirycznej części rozprawy.

Cel główny pracy, którym było „[...] określenie znaczenia wsparcia oferowanego w ramach PO WER w rozwoju kapitału ludzkiego i kapitału społecznego wśród studentów rzeszowskich uczelni” (s. 119 rozprawy), autor rozbił na szczegółowe cele związane z różnymi wymiarami kapitału społecznego i ludzkiego badanych studentów wspomnianych uczelni. W procesie operacjonalizacji cele te zostały przekształcone w problemy badawcze, a im z kolei przyporządkowano hipotezy badawcze, odpowiednio dotyczące kapitału ludzkiego i społecznego respondentów.

MB

Hipotezy dotyczące kapitału ludzkiego zawierały przypuszczenia, że studenci uczestniczący w projektach współfinansowanych przez PO WER w porównaniu ze studentami nieuczestniczącymi w nich²:

H 1. lepiej oceniają posiadane przez siebie kompetencje miękkie,

H 2. deklarują wyższą ocenę ogólnego poziomu swojego zdrowia,

H 3. są bardziej zaangażowani w poszukiwanie i uczestnictwo w różnych formach samorozwoju,

H 5. cechują się wyższym poziomem kapitału ludzkiego.

Ponadto hipoteza H 4 zawierała domniemanie, iż poziom kapitału ludzkiego badanych studentów jest zróżnicowany ze względu na płeć.

Hipotezy dotyczące kapitału społecznego zawierały z kolei przypuszczenia, że studenci uczestniczący w projektach współfinansowanych przez PO WER różnią się od studentów w nich nieuczestniczących pod następującymi względami:

H 6. cechują się wyższym poziomem zaufania,

H 7. są bardziej zaangażowani w działalność organizacyjną o charakterze ustrukturyzowanym,

H 8. cechują się wyższym poziomem partycypacji wyborczej,

H 9. są bardziej zaangażowani społecznie,

H 11. cechują się wyższym poziomem kapitału społecznego.

Ponadto hipoteza H 10 zawierała stwierdzenie, iż poziom kapitału społecznego badanych studentów jest zróżnicowany ze względu na płeć.

Weryfikację powyższych hipotez doktorant dokonał analizując dane ilościowe pochodzące z badania ankietowego wśród studentów 4 uczelni wyższych w Rzeszowie. Operacjonalizacja problemów badawczych będących treścią hipotez opierała się na odpowiednio wyskalowanych pytaniach wskaźnikowych zawartych w kwestionariuszu ankiety. Każdej z hipotez odpowiada najczęściej jedno z pytań składających się na to narzędzie badawcze przedstawione w Aneksie pracy (Załącznik nr 2). Procedurę weryfikacji każdej z hipotez autor rozprawy rozpoczyna prezentacją i analizą statystyczną rozkładu empirycznego odpowiedzi na pytanie badawcze odpowiadające danej hipotezie. W taki sposób analizowane były rozkłady empiryczne dotyczące takich cech respondentów

² Recenzent dla uporządkowania wywodu wprowadza numerację hipotez. Numeracja ta jest zgodna z kolejnością hipotez umieszczonych (lecz nie numerowanych) przez doktoranta, w Tabeli 11 na s. 122-125 recenzowanej rozprawy.

składających się na kompetencje miękkie, jak np.: umiejętność motywowania siebie do podejmowania działań, zdolność do budowania i podtrzymywania więzi emocjonalnych z innymi oraz tworzenia klimatu zaufania, umiejętność komunikowania się z innymi ludźmi, asertywność itp. Sumując dane z tych wszystkich rozkładów doktorant skonstruował indeks kompetencji miękkich w postaci histogramu. Z kolei złożenie (zsumowanie) tego indeksu oraz indeksów zdrowia, aktywności w samorozwoju pozwoliło autorowi sporządzić sumaryczny indeks (histogram) kapitału ludzkiego respondentów. Analizy prowadzone były w taki sposób by z jednej strony można było ustalić wpływ płci na kapitał ludzki oraz wpływ uczestnictwa w PO WER na poziom tegoż kapitału wśród badanych studentów. W analizie wpływu uczestnictwa na poziom kapitału ludzkiego zastosowano test t-studenta dla prób niezależnych porównując rozkłady odpowiedzi studentów uczestniczących w PO WER z rozkładami odpowiedzi studentów w nim nieuczestniczących. Jeśli chodzi o wpływ płci na analizowaną formę kapitału zastosowano analogiczną procedurę analityczną (test t-studenta dla prób niezależnych). W tej obszernej części analizy dokonano weryfikacji wszystkich hipotez dotyczących kapitału ludzkiego.

Wykazano zatem, że studenci uczestniczący w projektach współfinansowanych przez PO WER w porównaniu ze studentami nieuczestniczącymi w nich:

H 1 – lepiej oceniają posiadane przez siebie kompetencje – hipotezę zatem potwierdzono,

H 2 – lepiej oceniają ogólny poziom swojego zdrowia – hipotezę potwierdzono,

H 3 – są bardziej zaangażowani w poszukiwanie i aktywni w ramach różnych form samorozwoju – hipotezę potwierdzono,

H 5 – cechują się wyższym poziomem kapitału ludzkiego – hipotezę potwierdzono.

Jeśli chodzi o hipotezę H 4 „Poziom kapitału ludzkiego jest zróżnicowany ze względu na płeć”, wyniki analizy z wykorzystaniem testu t-studenta nakazały ją odrzucić – zróżnicowanie tej formy kapitału studentów ze względu na płeć nie okazało się istotne statystycznie.

Przywołany powyżej schemat analizy (histogramy) i zestaw procedur analitycznych (głównie test t-studenta) zastosowano również w analizie elementów składowych kapitału społecznego badanych studentów 4 uczelni rzeszowskich. Adekwatnie do treści hipotez dotyczących tej formy kapitału respondentów analiza w tej części pracy doktorskiej bazuje na czterech indeksach, które odnoszą się do pytań 22-39 kwestionariusza ankiety. Są to zatem indeksy: 1) zaufania, 2) aktywności organizacyjnej, 2) partycypacji wyborczej, 3) aktywności społecznej.

Ta obszerna analiza przyniosła weryfikację kolejnych hipotez. Wykazała, że studenci uczestniczący w projektach współfinansowanych przez PO WER w porównaniu ze studentami nieuczestniczącymi w nich:

H 6 - cechują się wyższym poziomem zaufania – hipotezę zweryfikowano pozytywnie,

H 7 - są bardziej zaangażowani w działalność ustrukturyzowanych organizacji – hipotezę zweryfikowano pozytywnie,

H 8 - cechują się wyższym poziomem partycypacji wyborczej – hipotezę zweryfikowano pozytywnie,

H 11 - cechują się wyższym poziomem kapitału społecznego – hipotezę tę potwierdzono. Dodam w tym miejscu, że na s. 234, gdzie autor rozprawy wprowadza do treści sporządzonego przez siebie indeksu kapitału społecznego, nie przedstawił zakresów teoretycznych w rozkładzie tej zmiennej.

H 10 - Poziom kapitału społecznego badanych studentów jest zróżnicowany ze względu na płeć – hipotezę zweryfikowano pozytywnie.

Jeśli chodzi o hipotezę H 9 „Studenci, którzy uczestniczyli w projektach współfinansowanych przez PO WER są bardziej zaangażowani społecznie”, zróżnicowanie średnich nie okazało się istotne statystycznie – hipotezę zatem odrzucono. Przypomnę, że weryfikacji tej hipotezy doktorant dokonał na podstawie analizy rozkładów odpowiedzi na pytania 38 i 39 kwestionariusza ankiety zamieszczonej w Załączniku nr 2 w Aneksie recenzowanej rozprawy. W kwantyfikacji poziomów zaangażowania społecznego respondentów odpowiednio w tabelach 16 i 17 na s. 222 i 223 pojawiła się drobna nieścisłość, którą traktuję jako „błąd maszynowy”, to znaczy w tabeli 16 wariantowi odpowiedzi „Nie będę robił nic” powinna być przypisana wartość 0, a jest 1, podobnie w tabeli 17, wariantowi odpowiedzi „0 aktywności” ma być przypisana wartość 0, a też błędnie figuruje tam wartość 1. Jak należy wnosić z tych dwóch tabel i figurujących w nich wartościach liczbowych, teoretyczny zakres wartości zmiennej w sporządzonym indeksie aktywności społecznej powinien zawierać się w przedziale od 0 do 90, gdy tymczasem na s. 223 jego najwyższa teoretyczna wartość została określona jako 75. Traktuję to również jako „błąd maszynowy”, a zatem mam nadzieję, że pomimo tego błędu w zdefiniowaniu teoretycznego zakresu wartości zmiennej, histogram obrazujący jej rozkład w badanej próbie sporządzono na podstawie prawidłowo wprowadzonych do programu statystycznego (SPSS) danych empirycznych uzyskanych w badaniach. Zważywszy na fakt, iż wprowadzenie nieprawidłowych danych empirycznych

do programu statystycznego mogłoby zaburzyć wyniki testu t-studenta, a przez to weryfikację hipotezy H 9, poproszę doktoranta, by w czasie obrony wyjaśnił kwestię wprowadzania do SPSS danych empirycznych dotyczących odpowiedzi na pytania 38 i 39 kwestionariusza ankiety.

Podsumowując, w wyniku przeprowadzonych weryfikacji powyższych hipotez udało się wykazać wpływ uczestnictwa we wsparciu z PO WER na kapitał ludzki i społeczny studentów uczelni rzeszowskich. Analizę tak ukierunkowaną doktorant uzupełnił (wzbogacił) prezentacją danych jakościowych pochodzących z wywiadów przeprowadzonych z kierownikami projektów w ramach PO WER. Celem takiej formuły triangulacji, jak można odczytać z zestawu zagadnień do wywiadu i z podsumowań autora rozprawy, było poznanie postaw wspomnianych kierowników wobec możliwości, celowości, a także form budowania i wzmocnienia kapitału ludzkiego i społecznego studentów uczelni rzeszowskich, którzy skorzystali z takiego wsparcia w ramach programu PO WER. Z tej części analiz wynikało, że w trakcie aplikowania o projekty badani kierownicy w większości koncentrowali się na podnoszeniu kompetencji studentów wchodzących w zakres kapitału ludzkiego, tylko połowa indagowanych kierowników uwzględniała wśród celów realizacji takich projektów wzmocnienie kapitału społecznego. Mimo to, co autor rozprawy doktorskiej postrzega jako optymistyczne, większość badanych kierowników projektów niedostrzegających wagi kapitału społecznego przy aplikowaniu w konkursach PO WER, w trakcie realizacji pozyskanych projektów spostrzegła zarówno znaczenie tej formy kapitału, jak i jego wzrost wśród studentów objętych wsparciem, np. w postaci podjęcia działalności w kole naukowym czy samorządzie studenckim lub działalności charytatywnej.

Uważam, że mgr Sławomir Bździuch napisał bardzo ciekawą pracę dotyczącą ważnego problemu społecznego. Cel badań zaprezentowanych w tej pracy oraz prawidłowo zaprojektowany schemat analizy został w moim przekonaniu zrealizowany. Z tego względu oraz ze względu na walory tej pracy uważam, że zasługuje ona na pozytywną ocenę.

Pozwolę sobie zatem wymienić i krótko skomentować te walory:

1. Przejrzyste i wielowymiarowe zaprezentowanie koncepcji kapitału ludzkiego i społecznego w literaturze przedmiotu w teoretycznej części pracy. Analogicznie ciekawie i szeroko w tej części rozprawy zostały omówione socjologiczne ujęcia społecznych ról młodzieży oraz ich wpływu na rozwój społeczeństw.

2. Bardzo dobry warsztat analiz statystycznych, na który składa się poprawne sformułowanie hipotez badawczych oraz poprawne dobranie testów statystycznych w celu ich weryfikacji.
3. W miarę przejrzysty sposób prezentacji wyników badań (zwłaszcza ilościowych) oraz fragmentów prowadzonych analiz np. poprzez konstruowanie histogramów, tabel, wykresów itd.
4. Ulokowanie przeprowadzonych badań w kontekście praktyki społecznej związanej z realizowaniem projektów PO WER oraz innych potrzeb społecznych, np. potrzeb rynku pracy, które delikatnie, acz zauważalnie przewinęły się w niektórych wypowiedziach kierowników wspomnianych projektów.
5. Zastosowanie triangulacyjnej formuły badań, dzięki czemu doktorantowi udało się pokazać wpływ uczestnictwa w PO WER na kapitał ludzki i społeczny studentów z różnych punktów widzenia, tj. zarówno w ujęciu statystycznym i statycznym (w badaniach ilościowych ankietowych), jak w ujęciu subiektywistycznym i dynamicznym (w badaniach jakościowych), skoro badani kierownicy projektów mogli przedstawić swoje spojrzenie na budowanie kapitału społecznego i ludzkiego studentów poprzez działania w ramach tych projektów.
6. Bardzo trafny wybór metody doboru próby w badaniach ilościowych, co świadczy o operatywnym zastosowaniu swojej wiedzy metodologicznej. Doktorant słusznie podjął starania, by zrealizować schemat doboru kompletnego, a zatem skierował prośbę o wypełnienie kwestionariusza ankiety do wszystkich członków zbiorowości studentów 4 uczelni rzeszowskich, a nie ułamka tej zbiorowości. W trosce o jak największą responsywność przesłał zaproszenie do badań na skrzynki mailowe wszystkich studentów tych uczelni, a kierowników projektów PO WER poprosił o przekazanie linku do ankiety studentom uczestniczącym we wsparciu w ramach PO WER. Umożliwiło to zebranie 1642 ankiet, co stanowiło 5% badanej zbiorowości, a to zapewniło bezpieczną swobodę analiz statystycznych, liczebność zaś tej próby, jak na pracę doktorską, jest wyjątkowo okazała.
7. Zaproponowanie w Zakończeniu pracy (s.241) formuły kontynuacji ze reprezentowanych w niej badań. Jedną z tych propozycji to badania porównujące próby budowania kapitału ludzkiego i społecznego studentów rzeszowskich uczelni poprzez uczestnictwo w projektach z PO WER z analogicznym zjawiskiem i procesem dotyczącym uczelni krakowskich. Drugą propozycją to możliwość prowadzenia takich badań z wykorzystaniem dłuższego horyzontu czasowego dla zaobserwowania długofalowych,

a być może i trwalszych, zmian obu form kapitału w zbiorowościach badanych studentów uczestniczących we wsparciu w ramach programu PO WER.

Pomimo wyżej wymienionych walorów w rozprawie doktorskiej mgr. Sławomira Bździucha dostrzegam także następujące mankamenty.

1. Doktorant niesłusznie nazwał wywiadem kwestionariuszowym technikę badawczą zastosowaną w części jakościowej swoich analiz (s. 127 rozprawy). Nazwy wywiad kwestionariuszowy, zarówno w amerykańskiej, europejskiej, jak i polskiej tradycji badań socjologicznych używano w odniesieniu do badań ilościowych z zastosowaniem wystandaryzowanego kwestionariusza, którym posługiwano się w rozmowie z respondentami. Zebrany w ten sposób empiryczny materiał poddawano ze względu na standaryzację i możliwość kwantyfikacji danych analizie ilościowej, czyli statystycznej. Ponieważ autor recenzowanej rozprawy po przeprowadzeniu wywiadów z kierownikami projektów PO WER tak zebrany materiał poddał, jak sam to słusznie określił, analizie jakościowej, właściwa nazwa dla takiej techniki to, zgodnie z terminologią charakterystyczną dla metodologii badań jakościowych, wywiad swobodny ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji (patrz: typy wywiadów jakościowych w: Krzysztof Konecki: *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 169-170). Zamieszczone w Załączniku nr 3 narzędzie badawcze do jakościowej części badań powinno zatem zawierać zestandaryzowany zestaw pytań, które doktorant formułuje na potrzeby swoich badań, a zatem nie powinny mieć formy pytań kierowanych bezpośrednio do respondenta.
2. Praca w części dotyczącej badań jakościowych (wywiady) prezentuje obszerny materiał obejmujący co najmniej kilka stron dla każdej z form kapitału z osobna, i dlatego sędzę, że w jego podsumowaniu przydatne byłoby jakieś skrótkowe, graficzne (może tabelaryczne), a zatem uproszczone przedstawienie zilustrowanych w analizie punktów widzenia kierowników projektów PO WER w kwestii budowania kapitału ludzkiego i społecznego w ramach tych projektów. Wtedy można by bardziej przejrzysto pokazać dla porównania, jak jawi się ten wpływ w świetle danych jakościowych (wywiady) i ilościowych (ankiety). Takie zestawienie danych i perspektyw, które jest istotą lub jednym z wariantów triangulacji powinno bardziej przejrzysto wybrzmieć w pracy badawczej wykorzystującej formułę (procedurę) triangulacyjną. W samym umotywowaniu zastosowania tej procedury brakuje odniesienia do klasyki metodologii badań jakościowych, czyli w tym przypadku do takich autorów, jak np. Krzysztof

Konecki czy Uwe Flick, którzy przedstawiają warianty łączenia analiz ilościowych z jakościowymi w badaniach socjologicznych.

3. Wspomniane już nieprawidłowo określone teoretyczne zakresy zmiennej w indeksie aktywności społecznej na s. 223, które, nawet jeśli mogły wpłynąć na weryfikację hipotezy H 9, a tę kwestię jak spodziewam się wyjaśni doktorant w czasie obrony, i tak nie podważają prawidłowości schematu całej analizy oraz weryfikacji pozostałych wiodących hipotez, sformułowanych i testowanych w tej pracy doktorskiej.
4. W bardzo ciekawej i ważnej części refleksji dotyczącej negatywnych aspektów kapitału społecznego na s. 29 i 30 zabrakło odniesienia do słynnej tezy Marka Granovettera o sile słabych więzi, co pośrednio oznacza także słabość zbyt silnych i przez to ograniczających więzi głównie w hermetycznych i względnie homogenicznych grupach społecznych (patrz: artykuł tego autora z 1973 roku pt. „The strength of weak ties”).
5. Brak ponumerowania hipotez w tabeli na s. 122-125, w Podsumowaniu pracy i wszędzie tam, gdzie jej autor się do nich odwołuje, co zaburza czytelność tych odwołań.
6. Brak tabelarycznego zestawienia zakresów teoretycznych zmiennej dla indeksów składających na indeks kapitału ludzkiego i kapitału społecznego (np. przed histogramami obrazującymi rozkłady empiryczne tych form kapitału respondentów na s. 189 i 235).
7. Drobne błędy językowe i redakcyjne, od których żadne opracowanie socjologiczne oczywiście nie jest wolne, jak np.: na s. 127, akapit 1, wers 2 – jest „zwrot z poprawienie wypełnionych ankiet”, a ma być: zwrot z poprawnie wypełnionych ankiet, na s. 127, akapit 3, wers 8 – jest „– które mogą być przydatne”, a powinno być: które mogą być przydatne” (interpunkcja), na s. 176 – Wywiad 2, odp. na Pyt. 1 – jest „w trakcie studiów” ma być: w trakcie studiów, na s. 176 - Wywiad 2, odp. na Pyt. 8, wers 2 – jest „z naukową kompetencji”, ma być: z nauką kompetencji, czy na s. 267, załącznik 2 Aneksu (Kwestionariusz ankiety) - Pyt. 39 przedstawione jako pyt. 38 (zdublowanie numeracji).

Wymienione wyżej mankamenty rozprawy nie są w stanie, moim zdaniem, znacząco umniejszyć wartości zaprezentowanych w niej badań oraz walorów całego tego ciekawego opracowania. Walorów tych nie przekreśla nawet wspomniana wcześniej pomyłka w prezentacji zakresów teoretycznych zmiennej, której rozkład empiryczny obrazuje histogram na s. 223 tej pracy.

Podsumowanie

Podsumowując, uważam że w swojej rozprawie doktorskiej mgr Sławomir Bździuch zrealizował zdefiniowane przez siebie cele badań, a rozprawa ta jako całość ma istotne walory, których zauważone w recenzji mankamenty nie są w stanie umniejszyć.

Co więcej rozprawa ta spełnia trzy podstawowe kryteria ustawowe, których realizacji oczekuje się od kandydatów do stopnia doktora. Pozwolę sobie zatem skomentować je krótko w odniesieniu do recenzowanej rozprawy doktorskiej.

1. Oryginalność problemu naukowego – to w przypadku recenzowanej rozprawy przede wszystkim wzięcie na warsztat analizy problemu o istotnych implikacjach praktycznych, czyli zbadanie skuteczności projektów PO WER w aspekcie budowania kapitału społecznego i ludzkiego studentów, do których te projekty są adresowane.
2. Ogólna wiedza teoretyczna kandydata w dyscyplinie socjologia – jest zadowalająca i zaprezentowana rzetelnie w stopniu adekwatnym do potrzeb prowadzonej analizy empirycznej. Mam tu na myśli szeroko zaprezentowane koncepcje kapitału społecznego i ludzkiego oraz socjologicznych teorii i refleksji dotyczących młodzieży.
3. Umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej – doktorant potwierdził ją poprzez świadomy i gruntownie uzasadniony dobór respondentów, jak również poprzez świadomy i adekwatny dobór procedur, metod i technik badawczych do analizowanych problemów oraz poprzez operatywność w doborze próby z zachowaniem maksymalnie możliwej responsywności, co pozwoliło reprezentatywnie zbadać bardzo liczną zbiorowość studentów czterech rzeszowskich uczelni.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę fakt, że mgr Sławomir Bździuch spełnił wymienione wyżej kryteria ustawowe, a jego rozprawę doktorską oceniam pozytywnie pod względem merytorycznym, wnioskuję o nadanie mu stopnia doktora nauk społecznych, w dyscyplinie nauki socjologiczne (socjologia).

Małgorzata Mierabłowska